

JERZY FLAGA

Katedra Historii Administracji KUL

NAJNOWSZE PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE O KARMELITACH BOSYCH W POLSCE

Przypadająca w 2005 r. czterechsetna rocznica sprowadzenia karmelitów bosych do Polski zaowocowała dwiema nowymi publikacjami, które wzbogacają dotychczasową polską historiografię zakonną. Jedną z nich jest praca zbiorowa *Karmelici Bosi w Polsce 1605-2005. Księga jubileuszowa* pod redakcją Czesława Gila OCD (Kraków, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, 2005, ss. 512, ISBN 83-7305-137-6). Na całość pracy składają się: list Ojca Świętego Jana Pawła II (napisany we wspomnienie św. Jana od Krzyża w 2004 r.), skierowany do Prowincjała Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych, o. Szczepana Tadeusza Praškiewicza (s. 5-6), wstęp o. Czesława Gila OCD (s. 7-9), wykaz skrótów archiwów, bibliotek i bibliografii (s. 11), 13 artykułów merytorycznych (s. 13-504) oraz noty o autorach (s. 505-507).

Artykuły poświęcone wybranym, mniej lub bardziej szczegółowym zagadnieniom, są ułożone w porządku chronologicznym. Artykuł pierwszy, którego autorem jest redaktor pracy, Czesław Gil, nosi tytuł: *Czteryście lat Karmelitów*

Bosych w Polsce (1605-2005). Wyodrębnić w nim można trzy części, mające za podstawę kryterium chronologiczne. W części pierwszej, obejmującej lata 1605-1772, przedstawiona jest w skrócie historia zakonu w Polsce, zagadnienia związane z wychowaniem i nauczaniem oraz działalność duszpasterska. W części drugiej ukazane są zmagania i walka o przetrwanie w okresie rozbiorów, konkretnie do roku 1875. Na uwagę zasługuje tu kilka faktów: że wiele klasztorów zamknięto, a liczba zakonników bardzo zmalała (np. w 1834 r. prowincja liczyła zaledwie 34 zakonników); że wszystkie klasztory prowadziły parafie i szkoły parafialne, przełożeni prowincji, chociaż było to zakazane, sporadycznie kontaktowali się z przełożonymi generalnymi w Rzymie; wreszcie fakt natury politycznej: za współpracę z powstaniem styczniowym (1863-64) kilku karmelitów bosych zostało skazanych na zesłanie. W części trzeciej, zgodnie z jej tytułem (*Odrodzenie i rozwój prowincji polskiej*), został przedstawiony rozwój prowincji polskiej w odrodzonym państwie polskim, m.in. – podobnie jak w części pierwszej – formacja, nauczanie i nauka oraz duszpasterstwo. Artykułowi temu poświęciłem kilka zdań, gdyż stanowi on rodzaj wprowadzenia do całej pracy i porusza podstawowe zagadnienia dla problematyki zakonnej. Jeśli chodzi o pozostałe artykuły, to są wśród nich opracowania o charakterze historycznym i ascetycznym. Jak zaznaczyłem już wcześniej, podejmowane są w nich bardziej szczegółowe zagadnienia. Autorami są wyłącznie członkowie wspólnoty zakonnej karmelitów bosych. Są to następujące opracowania (zestawiam je w kolejności ich zamieszczenia w pracy): Anna Nowicka-Struska, *Klio znaczy chwalić. Historia, czasy i ludzie w siedemnastowiecznych kazania karmelitańskich*; Benignus Józef Wanat OCD, *Szkoły karmelitów bosych w Berdyczowie na Ukrainie*; Eugeniusz Niebelski, *Dla wolności Ojczyzny i Kościoła. Karmelici bosci z klasztorów Królestwa Polskiego w postaniu 1863 roku i na zesłaniu w Rosji*; Piotr F. Neumann OCD, *Karmelici bosci w klasztorach polskich w okresie ich przynależności do austriackiej prowincji zakonu (1875-1911)*; Czesław Gil OCD, *Prowincja Polska w latach 1911-1947*; Paweł Janowski, *Karmelici bosci w Lublinie w latach 1918-1939 – kwestia odzyskania klasztoru*; Dominik Wider OCD, *Baranek Wielkanocny. Omówienie traktatu eucharystycznego o. Stefana Kucharskiego OCD (1595-1653)*; Dominik Wider OCD, *Pieśni Salomonowych o duszy zakonnej wytłumaczenie o. Bonawentury Frezera OCD (1638-1687)*; Stanisław Fudala OCD, *Nadzieja w ujęciu św. Rafała Kalinowskiego*; Szczepan T. Praškiewicz OCD, *Błogostawiony Alfons Maria Mazurek. Pierwszy beatyfikowany męczennik polskiego Karmelu*; Placyd Paweł Ogórek OCD, *Duchowe dziecięstwo drogą chrześcijańskiej doskonałości według sługi*

Bożego Anzelma Gądka OCD; Wiesław Kiwior OCD, Franciszek Jerzy Powiertowski OCD (1917-1944).

Drugą publikacją, także zbiorową, jest książka pt. *Cztery wieki karmelitów bosych w Polsce 1605-2005. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum historyczno-teologicznego*. Aula Collegium Novum, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 21-22 listopada 2005¹ Praca zbiorowa pod redakcją Andrzeja Ruszały OCD (Kraków, Wyższe Seminarium Duchowne Karmelitów Bosych, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, 2005, ss. 336, ISBN 83-7305-167-8). Jest to pokłosie ogólnopolskiego sympozjum, w którego organizację były zaangażowane tak znaczące instytucje naukowe, jak Uniwersytet Jagielloński, Papieska Akademia Teologiczna i Wyższe Seminarium Duchowne Karmelitów Bosych w Krakowie. Wraz z Zarządem Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych było ono właściwym inspiratorem sympozjum i przyczyniło się do wydania drukiem jego materiałów.

Pracę otwierają cztery wstępy wprowadzające, sam zaś materiał w niej zawarty jest podzielony na trzy części, z których każda ma swój tytuł. Na końcu książki umieszczone są noty o autorach.

Poszczególne słowa wstępne napisali kolejno: Andrzej Ruszała OCD – rektor Wyższego Seminarium Duchownego Karmelitów Bosych w Krakowie; abp Stanisław Dziwisz Metropolita Krakowski i Wielki Kanclerz Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie; Albert Wach OCD – prowincjał Krakowskiej Prowincji Karmelitów Bosych oraz ks. Jan Dyduch – rektor Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Część pierwszą merytoryczną, noszącą tytuł: *Z historii Karmelitów Bosych w Polsce*, tworzą następujące teksty: Elżbieta Elena Wróbel CSFN, *Życie religijne i zakonne w Polsce na przełomie XVI i XVII wieku*, Benignus Józef Wanat OCD, *400 lat fundacji Zakonu Karmelitów Bosych w Krakowie i jego rozwój w 1. połowie XVII wieku w Polsce*, Arkadiusz Smagacz OCD, *Rozwój i podział Prowincji Polskiej Karmelitów Bosych w XVIII wieku*, Piotr Paweł Gach, *Karmelici Bosi na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w dobie kasat*, Piotr Franciszek Neumann OCD, *Reforma klasztoru Karmelitów Bosych w Czernej na tle odnowy życia zakonnego w niektórych zakonach mendykanckich w Galicji w drugiej połowie XIX wieku*.

Na część drugą, zatytułowaną: *Dziedzictwo duchowe świętych Karmelu*, składają się opracowania autorskie: Jerzy Wiesław Gogola OCD, *Święta Tere-*

¹ Data dzienna sympozjum jest bardzo znamieną. Karmelici boski przybyli do Polski i osiedlili się w Krakowie dnia 28 listopada 1605 r.

sa od Jezusa nauczycielem modlitwy współczesnego człowieka, ks. Jan Machniak, *Doświadczenie wiary w doktrynie św. Jana od Krzyża w recepcji ks. Karola Wojtyły*, Andrzej Ruszała OCD, *Istota i aktualność „małej drogi” św. Teresy od Dzieciątka Jezus*, Dominik Wider OCD, *Poszukiwanie Boga przez osobę świecką na przykładzie świętego Rafała Kalinowskiego*, Katarzyna Wojśław, *Eloi, Eloi – lama sabachthani? Oblicza cierpienia i opuszczenia w Autobiografii mistycznej Anny Marii Marchockiej (Teresy od Jezusa)*, Marian Zawada OCD, *Duchowe wyzwanie stojące przed Karmelem Terezańskim w Polsce u progu trzeciego tysiąclecia*.

Część trzecia, nazwana *Dziedzictwo kulturowe Karmelu w Polsce*, liczy sześć tekstów: Andrzej Borowski, *Motywy karmelitańskie w literaturze polskiej*, ks. Kazimierz Panuś, *Wkład Karmelitów Bosych w kaznodziejstwo polskie*, Jolanta M. Marszalska, *Zapisy własnościowe w księgozbiorach starych druków Karmelitów Bosych w Czernej i ich historyczne znaczenie w kulturze duchowej i intelektualnej zakonu*, Szczepan T. Praškiewicz OCD, *Misyjne zaangażowanie polskich Karmelitów Bosych w ciągu czterystu lat ich historii*, Józef Marecki OFM Cap, *Wpływ sztuki karmelitańskiej na kształtowanie życia religijnego w Polsce*, Józef Szymon Wroński, *Krakowski kościół Karmelitów Bosych pw. Niepokalanego Poczęcia NMP z początku XX wieku*.

Tak przedstawia się zawartość merytoryczna obu publikacji książkowych przygotowanych i wydanych z okazji jubileuszu 400 lat istnienia Karmelitów Bosych w Polsce. Łącznie jest w nich 30 wartościowych i interesujących opracowań problemowych. Wprawdzie nie stanowią one syntezy i nie dają całościowego obrazu dziejów tego zakonu w Polsce, zawierają i przekazują dużo wiadomości o nim na przestrzeni kilku wieków jego istnienia i funkcjonowania. Przy tym godne zauważenia jest i to, że dają one bardzo szeroki obraz, od kwestii historycznych poczynając, poprzez zagadnienia ascetyczne i pastoralne, na kwestiach kulturalnych z zakresu literatury i historii sztuki kończąc. Ważne jest także to, że autorami tekstów w przeważającej większości byli członkowie zakonu, którzy mieli nieograniczony dostęp do materiałów źródłowych przechowywanych w archiwach zakonnych. To daje gwarancję, że opracowania są oparte na solidnej podstawie źródłowej i nie powinny budzić poważniejszych wątpliwości. Przyszli badacze będą mogli sięgać do nich bez obawy popełnienia błędów i pomyłek. Jestem w pełni przekonany, że prace te nie tylko zostaną zauważone, ale znajdą także zainteresowanie, tym bardziej że wiele z zaprezentowanych tematów zasługuje na to, aby je kontynuować, rozwijać i pogłębiać. W swoim omówieniu ograniczyłem się jedynie do zwrócenia na nie uwagi.